

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ УДК 159.923.2

Латюшева Т.В.

У пропонованій статті розглянуто проблему науково-теоретичного взаємозв'язку декількох компонентів одного складного процесу, пов'язаного з навчанням та практичною самореалізацією особистості. У цьому процесі визначена вихідна категорія, потенційні задатки людини, які за умов забезпечення у навчальному процесі вільного неординарного рішення різних завдань та активного творчого підходу до розв'язання проблеми забезпечує ефективну самореалізацію особистості.

Ключові слова: творчий потенціал, творча активність творча самореалізація особистості.

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ АКТИВНОСТИ ЛИЧНОСТИ В СТРУКТУРЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ САМОАКТУАЛИЗАЦИИ

Т.В. Латюшева

В статье предпринята попытка проследить научно-теоретическую взаимосвязь нескольких составляющих одного сложного процесса, связанного с обучением и практической самореализацией личности. В этом процессе отмечена исходная категория, потенциальные задатки человека, которые при условии обеспечения в учебном процессе свободного неординарного решения различных задач и активного творческого подхода к проблеме обеспечивают эффективную самореализацию личности.

Ключевые слова: творческий потенциал, творческая активность творческая самореализация личности.

SCIENCE AND THEORETICAL INDIVIDUAL ACTIVITY ESSENCE IN STRUCTURE OF FORM CREATIVE SELF-REALIZATION

T.V. Latysheva

In this article is science and theoretical correlation of some components complex process, which is involved with a teaching and practice herself realization. In this process is a first category, potential abilities of people, which in some conditions using the freedom and different tasks in teaching process and guaranteeing activity approach to problems is provide for effective the people creative themselves realization.

Key words: creative potential, creative activity, creative self-realization of the individual.

Одним з найперспективніших напрямків сучасних дидактичних і методичних досліджень в Україні стало опрацювання нових освітніх технологій (діалогу культур, співробітництва, модульної, особистісно-орієнтовної), метою яких має стати не нагромадження знань і вмінь, а постійне збагачення студентів досвідом творчого пошуку, формування механізму навчальної самоор-

ганізації кожної особистості. Ідея полягає у доцільності упорядкування й осучаснення тих методичних підходів, які історично вичерпано в нових умовах розвитку теорії загальної та мистецької педагогіки у зв'язку зі змінами методологічних принципів на основі накопиченого науково-практичного досвіду. Натомість, наукової глибини самої концепції творення методик ще не усвідомлено.

В методології вивчення діяльності особи, психолого-педагогічній літературі, що стосується реалізації власних індивідуально-творчих потенційних можливостей (Н. Кичук, Є. Михайлова, С. Терещук) розкривається поєднання діяльного (Л. Виготський, О. Леонтьєв) і особистісного підходів (Б. Ананьєв, І. Бех, Г. Балл, Г. Костюк). Наукова увага вчених сфокусована на спроможності постійно поповнювати і ефективно реалізовувати потенційні можливості, активізувати їх у навчальній діяльності (Н. Кузьміна, О. Пехота). На розкриття сутності творчого потенціалу в багатьох напрямках науково-практичної педагогічної діяльності вказують і Є. Карпова, А. Ліненко, Р. Цокур та інші.

Розглядаючи творчість як діяльнісну наукову категорію, відзначимо, що з позицій будь-яких наукових інтересів (філософії, теорії культури, педагогіки, музичної освіти тощо) її дослідники сходяться у визначенні цього поняття як феномену свободи (М. Бердяєв, І. Єрмаков) як винайдення і відтворення себе через створення власного світу, звільненого від загальноприйнятого, раціонально-необхідного тощо, що посприяло здатності виявляти і утримувати багатоманітність прояву почуттів кожного індивіда, інтуїції, допомагало особі розкрити те невідоме, яке сховано за викликанням традиційних дій.

У педагогічних роботах на підтримку ідеї свободи розвивались думки щодо прояву її у розвитку творчих здібностей людини; активізації творчого потенціалу особистості в різних його видах; здатності до конструктивного перетворення, нестандартних прийомів поведінки (І. Канєвська, К. Роджерс, С. Сисоева, Г. Шевченко). Так, С.О. Сисоева, наприклад, розглядає творчість як важливу форму людської практики, активізацію потенціалу суб'єкта. На її думку, феномен творчості можна досліджувати як „процес, характеристики особистості, яка здійснює творчий процес” і як результат [3].

Актуалізація даної проблематики підсилюється дієвістю самої особи у творчому процесі і її ефективність розвитку за умов власної активності.

Мета роботи полягає у тому, щоб розкрити шляхи понятійної спорідненості термінів у складі активізації творчого потенціалу на шляху до самореалізації особи, що вимагає рішення деяких завдань: теоретичного усвідомлення смислової єдності потенційних сутнісних сил особи, її творчої зорієнтованості та активності у досягненні ефективності самовияву.

Формування творчого потенціалу продовжує бути предметом наукових досліджень, доводячи його сутнісну перспективу в психолого-педагогічній науці (І. Василевська, Л. Закрекова, Є. Михайлова, Р. Цокур). Дослідники наводять різні дефініційні аспекти його змісту. На думку Р.М. Цокур, переважає розуміння потенціалу як прояву творчих сил особи.

Творчий потенціал реалізується у різних видах людської діяльності – когнітивній, комунікативній, естетичній та ін. (Л. Дробаха, О. Оніщенко, О. Рудницька, Л. Сущенко). Ми погоджуємось із авторами, які наголошують на здат-

ності особи генерувати власні ідеї та пропонувати нетрадиційні шляхи вирішення задач, переносити знання в нові ситуації. Інші автори вважають, що найважливішим способом є створення найсприятливіших умов для творчої діяльності [2]. Спираючись на результати власного дослідження, автори дійшли висновку, що процес розвитку творчого потенціалу особи не приведе до помітних результатів, якщо не сформувати вміння сприймати власну діяльність як творчий процес, який захоплює особу.

Зазвичай потенційні сили людини характеризуються як її можливості. Психологи відносять їх до якостей, задатків, здібностей. Сукупність усіх людських якостей, здібностей та можливостей, які задають вимір людському існуванню, актуалізують сутнісні сили під час цілеспрямованої діяльності, концентруються в потенціалі особистості (від лат. *Potentia* – сила).

Розкриваючи значущість та смієть сутнісних сил особистості, Ю. Афанасьєв визначає соціально-культурний потенціал художньої діяльності. Автор зауважує, що в реальному бутті спосіб людської діяльності не існує поза людськими сутнісними силами, поза всією сукупністю відносин, потреб, здібностей, інтересів та устремлень людини. Спосіб діяльності входить у сутнісні сили людини як їх найважливіша складова, що характеризує її на рівні, культурної істоти. Приділяючи увагу творчому потенціалу мистецтва, автор поєднує його з творчим потенціалом митця, акцентуючи увагу на таланті як певній сукупності творчих потенцій особистості, що необхідні для здійснення нею творчої діяльності, доводячи, що талант є високорозвинений творчий потенціал особистості [1].

З огляду на досліджувану проблему поняття «творчий потенціал особи» в загально-філософському плані розглядається синтетична якість особи, що характеризує міру її можливостей ставити і розв'язувати нові завдання у сфері своєї діяльності.

Для нашого дослідження є важливим те, що творчий потенціал особи пов'язується зі здатністю самостійно ставити і вирішувати в тому чи іншому вигляді людської діяльності суспільно значимі проблеми, у тому числі навальні. Його можна показати у вигляді сукупності різних можливостей, потенціалів: перетворювально-предметного (навички, уміння, здібності), пізнавального (інтелектуальні здібності), аксіологічного (ціннісні орієнтації), комунікативного (морально-психологічні якості), художнього (естетичні здібності). Тобто творчий потенціал розкривається за умов свободи особистісної самореалізації, є інтегральною властивістю у вигляді здібності, що дає змогу людині здійснювати предметну діяльність. За своїми витокami ця властивість людського індивіда є результатом природної й соціальної активності, зовнішнім виявом якої виступає праця, навчання, інша доцільна діяльність, що органічно включає свідомість і спілкування та проявляються у формі пізнавальної та комунікативної діяльності.

Оскільки предметом нашої уваги є розвиток навчально-музичного потенціалу, ми схильні вважати необхідним розглядати навчальний потенціал як синтез усіх розглянутих нами визначень, тому що навчальний потенціал містить у собі і творчий прояв особистості, тобто творчі можливості людини, які мобілізують її життєві сили, гармонізують функціонування психічних процесів в унікальний ансамбль і розкривають психофізіологічні, емоційні, інтелектуальні та особистісні резерви за умов активізації власних зусиль.

Зазначаючи провідну роль активності у діях учнів наголошуємо, що активність в учінні – це є дидактичний принцип, який вимагає не лише від учня, а, перш за все, від учителя таких методів і форм організації навчання, які б сприяли самостійності учня, його міцним та глибоким знанням, їх якісному засвоєнню, відпрацювання необхідних навчальних навичок, формуванню та розвитку здібностей та потенційних задатків.

Порівняльний аналіз філософських, психологічних та педагогічних досліджень дає широку панораму осмислення концепції сутності, механізму і умов самореалізації особистості. Варіативність їх виявлення слугує визначенню основних положень щодо розкриття проблеми самореалізації.

Самореалізація особистості в філософському аспекті має неоднозначну природу. Визначене твердження аргументоване наявністю різних точок зору про сутність досліджуваного предмета. Вихідним методологічним принципом у поясненні самореалізації служить діяльний підхід, а ключовим поняттям в її визначенні – усвідомлення сутнісних сил людини.

У психології «самореалізація» визначається розвиток і реалізація власних можливостей і здібностей, що дозволяє розглянути даний процес з точки зору формуючої предметної діяльності.

Самореалізація особистості як поняття доведено завдяки загальним принципам детермінізму, розробленим С.Л.Рубінштейном. При цьому особистість виступає як цілісна система внутрішніх умов, через які вони проявляються у зовнішніх діях. Важливу роль психологи відводять утворенню особистісного змісту «Я». Беруться до уваги не тільки усвідомлення особистістю її власних якостей, рис і цінностей, але й вироблення відношення до себе. Головне в особистості – устремління до майбутнього, до вільної реалізації свого потенціалу (Г. Олпорт) та творчих здібностей (А. Маслоу), до укріплення віри в себе і можливість досягнення «ідеального Я» (К. Роджерс). Значний внесок у розробку теорії самореалізації особистості зробили А. Адлер, Е. Фром, К. Юнг. Вирішальне значення вони надають несвідомому в регуляції поведінки особи. Особистість, на думку К. Юнга, реалізує себе як унікальне неподільне ціле завдяки «індивідуалізації» – особливій інтеграції досвіду попередніх поколінь [4].

У педагогіці самореалізація визначається як одна із цілей педагогічного процесу і полягає у наданні допомоги особистості здійснити свої позитивні наміри, розкрити задатки й здібності та втілити потенційні можливості і здібності індивіда в конкретних результатах його предметної діяльності і як найбільш повне виявлення особистісно-індивідуальних можливостей. У самореалізації – це багатогранний процес реалізації своїх можливостей, здібностей у дії. Самореалізацію вбачають результатом виховання особистості (Д. Богоявленська, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна, П. Якобсон, М. Ярошевський). Людина відчуває себе реалізованою в житті, якщо її особисті амбіції задоволені, включаючи здобуту освіту, творчі досягнення.

На підставі аналізу філософських та психолого-педагогічних положень щодо самореалізації особистості можна зробити такий висновок, що творча самореалізація трактується як міра і спосіб реалізації творчого потенціалу особи. Це процес безперервний і довготривалий та включає потенційну і актуальну форми. Потенційна форма складається з творчого потенціалу та істот-

них сил кожного (у т. ч. учня). Творчий професійний потенціал обумовлює рівень потужності самореалізації, сукупність можливостей необхідних для її здійснення. До складу істотних сил особистості входять: система особистісних значень, спрямованість і міра педагогічної та навчальної активності, особистісний досвід, здібність до рефлексії і внутрішній діалогізм людини.

Актуальна форма вклучає в себе механізм розгорнення творчого потенціалу. Його елементами є потреби, мотиви, інтереси, цілі тощо. Суттєвим фактором самореалізації учня є усвідомлення себе творчою особистістю.

Отже, творча самореалізація особи – це свідомий, цілеспрямований процес розкриття власної творчої сутності в діяльності, що характеризується задоволеністю результатами праці, усвідомленням особистісної значущості в навчанні та власній практичній діяльності. Специфіка полягає в тому, що самореалізація музиканта-педагога залежить саме від творчої самореалізації особистості учня.

Таким чином, вирішуючи проблему формування активності у навчанні слід зауважити, що цей процес безпосередньо пов'язаний із розкриттям потенційних можливостей (сутнісних сил) особи, процес її творчої самореалізації уможливується лише за умов активного вияву власних мотивованих творчих сил.

Література

1. Афанась'єв Ю.Л. Соціально-культурний потенціал художньої діяльності / Ю.Л. Афанась'єв – Львів : Світоч, 1990. – 160 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник / О.П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 205. – 360 с.
3. Сисоєва С.О. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня : дис. ... доктора пед. наук :13.00.04 / Сисоєва Світлана Олександрівна. – К., 1997. – 428 с.
4. Юнг К.Г. Структура психики и процесс индивидуализации / К.Г. Юнг; РАН, Ин-т психологии. – М. : Наука, 1996. – 269 с.

***Abstract.** In this article is science and theoretical correlation of some components complex process, which is involved with a teaching and practice herself realization. In this process is a first category, potential abilities of people, which in some conditions using the freedom and different tasks in teaching process and guaranteeing activity approach to problems is provide for effective the people creative themselves realization.*

The article attempts to trace the scientific theoretical relationship of several components of one complicated process associated with education and practical self-realization of a person. Potential qualities of a person are the initial category and with proper maintenance them in the educational process can give an ingenious solution of different tasks and provide efficiency of self-realization of the individual.

The modern concept of education assumes an active transition from mass-reproductive to individual creative approach in the organization and content of the training, so relevant is an idea of forming the subject of self-realization, which contains two interrelated components: a high level

of creativity in the context of the dynamic constructive results of active learning and self-activity.

Considering creativity as a category of activity we note that from the standpoint of various scientific interests (philosophy, theory of culture, education, music education etc.). Its researchers agree in the definition of the concept of freedom as a phenomenon (M. Berdyaev, I. Ermakov), finding and disclosure itself by creating of your own world, freed from the general accepted, rational needed etc. This ability to identify and retain the ambiguity of the senses of each individual, intuition, helps the individual to reveal something unknown, which is hidden behind the performance of traditional activities.

The actualization of this problem is enhanced by activity of the personality in the creative process that promotes self-realization.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ: «МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ» З ДИСЦИПЛІНИ «ТРУДОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

УДК: 321

Бакланова Н. М., Болотенко Є.

Автор аналізує стан правового регулювання охорони праці в Україні та визначає шляхи удосконалення законодавства в контексті інтеграції до європейської політики у сфері охорони праці.

Ключові слова: Інтеграція, міжнародні стандарти, європейські стандарти, права і свободи людини, міжнародне право, охорона праці, правова держава.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕМЫ: «МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРУДА В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ КОНТЕКСТЕ» ПО ДИСЦИПЛИНЕ «ТРУДОВОЕ ПРАВО УКРАИНЫ»

Бакланова Н. М., Болотенко Е.

Автор анализирует состояние правового регулирования охраны труда в Украине и определяет пути совершенствования законодательства в контексте интеграции к европейской политике в сфере охраны труда.

Ключевые слова: интеграция, международные стандарты, европейские стандарты, права и свободы человека, международное право, охрана труда, правовое государство.

FEATURES OF TEACHING OF A THEME: «INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF WORK IN A MODERN UKRAINIAN CONTEXT» ON DISCIPLINE «THE LABOUR RIGHT OF UKRAINE»

Baklanova N. M., Bolotenko E.

The author analyzes a condition of legal regulation of a labour safety in Ukraine and defines ways of perfection of the legislation to an integration context to the European policy in labour safety sphere.

Keywords: integration, the international standards, the European standards, the rights and freedom of the person, international law, a labour safety, a lawful state.